Рашисти без суду роками позбавляють свободи і вербують на війну українців, які знаходяться в РФ

PUBLISHED 29 ТРАВНЯ 2026

Тисячі громадян України можуть перебувати в російських міграційних центрах без зрозумілого статусу й термінів звільнення. Частину з них Росія вже використовує як інструмент торгу й тиску, зазначає видання Texty.org.ua.

Українські громадяни можуть роками перебувати в російських центрах тимчасового утримання іноземців — фактично закритих тюрмах без визначених термінів утримання. Серед них колишні політв'язні, люди, які відбули покарання в російських колоніях, а також українці, затримані лише через те, що не мали російських документів. Формально Росія обіцяє депортацію, але натомість використовує цих людей як ресурс для вербування до армії та політичних торгів.

Коли говорять про українців у Росії, найчастіше згадують військовополонених або людей з окупованих територій. Але є ще одна велика й значно менш помітна категорія громадян України — люди, які опинилися в російських депортаційних та міграційних центрах.

Частина з них жила в Росії роками, частина потрапила туди після окупації, частина після російських колоній і тюрем.

Формально Росія називає їх «іноземцями, що підлягають депортації». Але на практиці багато з них роками позбавлені волі без рішень навіть російських судів, залишаються в закритих центрах без нормальної правової визначеності й можливості повернутися додому.

До окупації Криму й частини Донбасу 2014 року в Росії працювало 2,5 млн українських громадян. Хтось після початку війни виїхав, хтось, навпаки, приїхав. Станом на сьогодні російські офіційні джерела називають цифру 2 млн осіб. Щоправда, ці дані не конкретні, самі росіяни додають, що йдеться загалом про вихідців з України без уточнення їхнього громадянства.

«У нас близько 2 млн проживає тих, хто з України. Або тих, хто отримав громадянство. Або тих, хто не отримав», — заявила уповноважена з прав людини в РФ Тетяна Москалькова.

Деякі українці десятки років живуть у Росії, облаштовуючи свій побут у країні «дурнів і поганих доріг», фактично ставши такими собі російськими громадянами. Але дехто так і не змінив свого громадянства. А цього, як виявляється, цілком достатньо, щоб бути затриманим серед білого дня просто на вулиці й доставленим до одного з міграційних центрів.

Та поговоримо не про тих, хто добровільно вирішив залишитися жити в країні-агресорі. Йдеться про ще одну доволі численну групу українських громадян, які відбували покарання в російських місцях позбавлення волі. Як політв'язнів, так і засуджених за кримінальні злочини. Російська каральна система налаштована так, щоб не випускати людей навіть після того, як вони відбули повний термін.

За офіційними російськими даними, ще у 2014 році в РФ існувала щонайменше 81 міграційна тюрма, або, як це офіційно звучить, спеціальний центр тимчасового утримання іноземців.

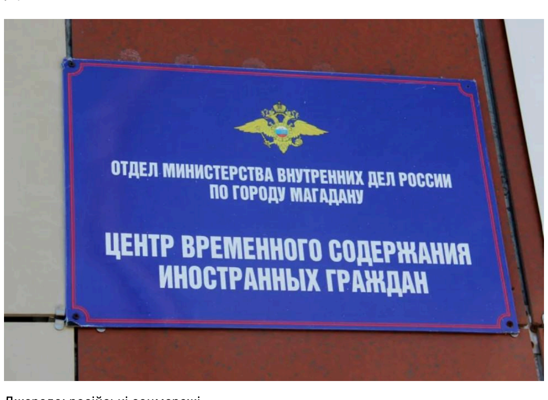

Джерело: російські соцмережі

Після початку повномасштабного вторгнення цю систему використовують для примусу українських громадян іти воювати проти України. Точну кількість наших співвітчизників, які там перебувають, Росія не розкриває, але правозахисники говорять про тисячі українців, які роками не можуть залишити ці установи.

Один із таких Костянтин Давиденко, який вирвався завдяки обміну. Він працював приватним оцінювачем і на замовлення клієнтів із неокупованої частини України приїжджав у Крим для проведення оцінки залишеного там майна. У 2018 році його незаконно (навіть за російськими мірками) затримала ФСБ. Засудили за «шпигунство». Відсидів увесь строк — сім років, після чого його мали депортувати. Так принаймні каже російський закон.

Натомість Костянтина Давиденка помістили в іншу установу. Вже не колонію, а центр тимчасового утримання іноземних громадян у місті Енгельсі Саратовської області. Формально це місце для людей, яких мають вислати з країни. А фактично ще одна сіра зона російської каральної системи, де люди можуть сидіти місяцями й роками без будь-яких законних підстав.

Фото одного з центрів утримання мігрантів. Джерело: російські соцмережі

Усередині камери металеві двері, охорона і поліцейські. Режим трохи м'якший, ніж у СІЗО: можна отримувати передачі, інколи видають мобільний телефон. Але головна різниця не в побуті, а в статусі людей. Формально вони не злочинці. Частина вже відбула покарання. Частина взагалі не скоювала злочинів. Але в реальності вони в'язні, і в росіян на них конкретні плани.

Розповідає Костянтин Давиденко:

— Що собою являють центри утримання мігрантів?

Це як СІЗО, але для тих, хто має бути депортований. Тих, кого піймали без документів. Переважно там раніше сиділи вихідці із Середньої Азії, нелегальні мігранти. А тепер там багато українців. Хтось відбував покарання, а хтось просто не оформляв російські документи, лишався громадянином України. Тепер їх виловлюють і поміщають у такі центри.

— Скільки там було громадян України?

У тому центрі, де був я, із загалом 40 утримуваних осіб 10 — наші. Дехто з них провів там уже більше ніж два роки. Наприклад, один чоловік із якихось своїх причин жив у Росії вже років п'ятнадцять. Звичайна цивільна людина, десь працював, на якомусь будівництві. Його зупинив патруль. Звичайна перевірка документів. Ага, ти громадянин України, перебуваєш тут без тимчасової реєстрації. Все, ходимо. І от він два роки вже сидить у такому центрі.

Багато є таких, які сиділи в Росії за якісь кримінальні злочини, а після того, як відбули весь термін, їх замість звільнення доправили в міграційний центр, де вони сидять і далі. Були й такі, що потрапили туди вже після початку повномасштабки. Один виїхав із Бахмута у 2022 році ще перед окупацією. Якось через Білорусь потрапив до Росії, приїхав у Москву, де його й затримав патруль за український паспорт.

— А яка формальна причина утримання українських громадян у таких центрах?

Формально всіх тримають там для депортації. Але депортації не відбувається.

Загалом є лише кілька способів вийти звідти. Або якщо тобою хтось займається, тобто в тебе є якісь родичі — громадяни Росії. Дружина, наприклад, громадянка.

Хтось, хто лобіюватиме твої інтереси, подаватиме в суди, судитиметься довго й нудно. Тоді, можливо, тобі таки дадуть російське громадянство і дозволять залишитися там. Але таких випадків дуже мало. Наприклад, я знав одного такого хлопця, у нього мама була громадянка Росії, і дружина громадянка Росії, і дитина мала російське громадянство. І йому через пів року судової тяганини суд таки дозволив залишитися в Росії й отримати громадянство.

Ті громадяни, які мають реєстрацію в Криму, Донецькій, Луганській, Херсонській, Запорізькій областях, також можуть пробувати писати заяви на паспорти. Але за весь час, що я там був, лише кільком хлопцям із Криму дали російські паспорти. Їхні родичі в Криму довго й нудно збирали потрібні документи. І врешті-решт їх відвезли в Москву, там є якийсь спеціалізований центр, який з усієї Росії акумулює такі випадки. І там їм видали паспорти. А потім їх, звісно, відправили на фронт.

І це другий спосіб вийти з цієї міграційної тюрми — піти служити в російську армію.

— Пропонують записатися до армії прямо в центрі?

Так, прямо там підписуєш контракт. І тоді тебе прямо звідти забирають на фронт. І вже постфактум обіцяють надати громадянство, якщо доживеш, звісно.

— А з тих десяти громадян України, які сиділи з вами, хтось погодився на такі умови?

Так, дехто погоджувався. Двоє завербувалося на війну. Обидва вони були з Донецької області. Окрім того, що працювали в Росії, ще до того служили у формуваннях «ДНР».

До речі, у колонії в нас також були хлопці, громадяни України, які прямо звідти записувалися до російської армії. У колонію двічі-тричі на місяць приїжджав вербувальник із військкомату і розповідав, як добре в Росії жити. З тих, що записалися, я знаю про двох, один був теж із Донбасу, інший із Херсонщини. Але затримані вони були саме на території Росії. Того, що з Херсонщини, затримали за крадіжку, дали йому п'ять чи шість років. Яка його подальша доля, не знаю.

— Я так розумію, росіяни всіх українських громадян без винятку розглядають як п'яту колону?

Радше як ресурс. Росіяни намагалися обміняти українців із міграційних центрів на своїх полонених військових. Але ті, хто утримується в міграційних центрах, не військовослужбовці й відповідно не полонені. Це просто люди, які, на думку Росії, порушили російське міграційне законодавство.

Навіть за своїм законом росіяни мають довести цю людину до кордону і відпустити її. Все. Вони не мають навіть формального права утримувати її.

— Крім українців хто ще утримується в таких центрах?

Найбільше там вихідців із Середньої Азії. Приблизно половина, а то й більше. Ще близько 20% — азербайджанці, вірмени, мігранти з Латинської Америки, ті самі кубинці, вихідці з африканських країн.

— Західні медіа писали про існування цілих схем, коли мігрантів спеціально затягують до Росії під виглядом роботи, щоб мобілізувати до війська. З таким доводилося стикатися?

Особисто мені такі випадки не траплялися. Хоча розповідали, що ця практика справді існує. Наприклад, там був один хлопець із Кот-д'Івуару. І він розповідав, що є багато випадків, коли в Африці людям пропонують роботу в Росії, ну нібито роботу, а після приїзду їх просто відправляють одразу в армію.

У росіян по тій самій Африці є ще така мережа — «Россотрудничество», по цій лінії до Росії на навчання їдуть африканські студенти. І частина їде лише для того, щоб влаштуватися там на роботу. Звісно, хтось попадається, і їх везуть у такі міграційні центри.

Затримання мігрантів у Росії. Джерело: російські соцмережі

З азербайджанцями окрема історія була. Коли в Росії з Азербайджаном погіршилися відносини, росіяни стали масово затримувати азербайджанських мігрантів. Місцеві поліціянти знали, де в азербайджанців бізнес який, хто на ринку торгує, хто ще десь, вони просто зробили рейд по всіх тих місцях.

— Усіх цих людей теж намагаються вербувати до російської армії?

Так, звісно. Але знаю, що вербування тих самих вихідців із Середньої Азії починається ще до того, як їх доставлять у міграційний центр. Уже одразу після затримання, після доставки у відділок їх починають обробляти: б'ють, порушують якісь справи і так далі.

Затримання мігрантів на будівельному майданчику. Джерело: російські соцмережі

Вони проводять десь у КПЗ від 5 до 15 діб, а потім їх уже відправляють у міграційні центри. У КПЗ їх б'ють і активно вербують. Бо там у росіян є відповідний інструментарій. І відповідні працівники, які займаються цим спеціалізовано.

А взагалі бити людей у поліцейських відділках у Росії — це нормальна практика. Там нікого не дивує, що тебе побили в поліції. Якщо поліція тебе затримала, то, швидше за все, тебе поб'ють.

— У центрах утримання мігрантів також б'ють?

Ні, там побиття немає, для цього в них там дуже мало людей. Можливо, раніше вони це й практикували, але зараз там багато кримінальників, а вони цього не допустять. Якби працівники почали бити, їм просто відповіли б.

Але є інші методи впливу, той самий психологічний тиск. Основний контингент, на який вони розраховані, — це якраз Середня Азія. Тобто це ті люди, яких уже попередньо налякали в поліції, бо їх там уже побили.

А тут їх зустрічають оперативні працівники й починають ще обробляти. Кажуть, дамо зараз заборону тобі, твоїм рідним на в'їзд у Росію, якщо не підеш служити.

— І як? Іноземні мігранти погоджуються служити в російській армії?

Так, є такі, що погоджуються. Думаю, приблизно 25% іде служити. Це без урахування тих, кого прямо у відділках після затримання завербували. До речі, дуже часто погоджуються служити громадяни Середньої Азії, які є етнічними росіянами.

Тобто вони жили десь там з узбекистанськими або казахстанськими паспортами, приїхали в Росію, їх затримали як іноземних громадян. Такі з нашого центру майже всі завербувалися на війну.

А загалом серед мігрантів є певна плинність: тих, кого не змогли завербувати до армії, зрештою відправляють додому. Але не українців — вони як сиділи, так і сидять.

Texty.org.ua також звернулися за коментарем до правозахисниці Ольги Скрипник, голови правління Кримської правозахисної групи:

— Чи є хоч якась інформація про загальну кількість утримуваних і склад українських громадян у російських міграційних центрах?

Зведеної інформації про загальну кількість українських громадян у цих центрах немає. Ми збираємо інформацію щодо окремих випадків, коли є така можливість. Наприклад, у певний період 2025 року в одному з таких центрів у Гулькевицькому районі Краснодарського краю перебувало до 60 громадян України, які опинилися там із різних причин.

У таких центрах утримувалися чи утримуються дуже різні люди. Є і політичні в'язні, як-от Андрій Коломієць або Валентин Вигівський, який відбув 11 років незаконного покарання і вже пів року утримується в такому центрі. Але є й ті, хто, наприклад, скоїв загальнокримінальний злочин, відбув покарання і нині там перебуває.

Формально люди опиняються в цих центрах після того, як російські органи визнають небажаним перебування громадянина України на території РФ і запускають процедуру депортації. Але далі Росія власні ж рішення не виконує. Людей не відправляють в Україну, пояснюючи це тим, що депортацію нібито неможливо провести через «СВО». Хоча Україна готова приймати своїх громадян.

Є люди, які перебувають у таких центрах ще з 2022 року. Тобто з моменту, коли Росія, по суті, перестала офіційно виконувати свої рішення про депортацію. Україна вимагає, щоб людей, які були і є в цих центрах, просто передавали як депортованих без жодних умов. Але Росія їх не віддає. Є разові акції, коли росіяни передавали нам частину цих людей із депортаційних центрів без жодних обмінів. Але системно такі звільнення не відбуваються.

Замість того щоб звільняти реально затриманих із політичних мотивів, Росія періодично включає в обміни людей із міграційних центрів. Росіяни махлюють — не повертають тих, хто з політичних мотивів сидить у катівнях, а в'язнів міграційних центрів намагаються використовувати як розмінну монету.

Texty.org.ua також вдалося коротко поспілкуватися через месенджер із громадянином України, який зараз утримується в одному з таких міграційних центрів. Як уже зазначалося, в'язні в таких центрах мають періодичний доступ до мобільних телефонів.

За словами співрозмовника, попри невеликий розмір центру, у якому він перебуває, нині там утримується близько 25 громадян України. «Справи погані. Триматимуть більше ніж два роки. А загалом кажуть, що наше утримання тут може бути без будь-яких часових обмежень. Вони порушують права, і всім байдуже. В армію теж постійно агітують, але ніхто не йде».

Попри всі можливі питання до окремих людей, їхніх біографій чи минулого, люди, які перебувають у таких центрах, залишаються громадянами України.

А отже, держава Україна все одно має захищати їхні права і робити все, щоб повернути їх додому. Водночас саме утримання в таких центрах дедалі більше схоже не на міграційну процедуру, а на ще один елемент російської репресивної машини. Росія роками утримує людей, яких сама ж формально мала б депортувати, використовує частину з них у політичних торгах та обмінах, намагається вербувати до армії. Історія цих центрів показує, як адміністративний механізм в авторитарній державі перетворюється на ще одну форму несвободи й інструмент тиску.

Автор: Андрій Гарасим

Джерело: Texty.org.ua

Like
Tweet

Новини партнерів

Реклама

ВЛК отримають доступ до медичних баз:...

Журналістці Вікторії Рощиній зламали...

Росія планує розміщувати ядерні ракети...

Купити Чистка кондиціонера Краща робота кондиціонера на холод+антибактеріаль на обробка

Купити Кондиціонер під ключ Купий кондиціонер вигідно ! Доставимо та змонтуємо за 1 день

Купити Кондиціонер під ключ Купуй кондиціонер у АйКлімат вигідно! Знижки до -30 %